

doprinosi i potrebna sredstva za mirovinsko i invalidsko osiguranje individualnih poljoprivrednika

mr ilijas salihagić

sociologija sela 57 57 aktualna tema: mirovinsko osiguranje poljoprivrednika

I.

—→ Cilj mirovinskog osiguranja individualnih poljoprivrednika u SR Hrvatskoj jest da obezbijedi mirovinu osiguranoj osobi koja zbog svoje starosti ili potpune iznemoglosti ne može više da privređuje, odnosno da pripomaže svojoj obitelji, ili kojoj je zbog smrti osiguranika ugrožen materijalni položaj. Novčana sredstva za to osiguranje moraju se prikupljati doprinosima od samih osiguranih osoba, te od društvene zajednice i to u količini koja bi omogućavala redovnu isplatu obaveza iz mirovinskog osiguranja. Dakle isplate iz tog fonda su ograničene količinom sredstava osiguranih tim doprinosima. Drugim riječima, *sadašnji bi doprinosi morali odgovarati budućim isplatama.*

Doprinosi poljoprivrednika za mirovinsko osiguranje zavisit će o općem privrednom kretanju u zemlji, kao i o obazrivosti, umješnosti, odgovornosti i požrtvovnosti samoupravljača fonda mirovinskog osiguranja individualnih poljoprivrednika. S obzirom da za mirovinsko osiguranje treba prikupljati doprinose godinama kako bi se za isti toliki broj godina mogle isplaćivati mirovine, ukamaćenje prikupljenih sredstava predstavlja veoma značajan financijski faktor za visinu doprinosa mirovinskog osiguranja i za visinu svoje mirovine. Posebno ekonomsko značenje ima ukamaćivanje sredstava pri obveznom mirovinskom osiguranju, koje je zbog toga znatno solventnije i jeftinije od dobrovoljnog osiguranja.

II.

Polazeći od tih općih načela socijalnog osiguranja, u tabelama 1 i 2 izračunali smo doprinose osiguranika prema dobi i spolu za određenu visinu mirovine.

U tabeli 1 izračunati su doprinosi za osiguranike-muškarce u dobi 16—60 godina (koji će mirovinu ostvariti nakon navršenih 65 godina života) za starosnu mirovinu u iznosu od 1.000 do 2.500 dinara mjesečno. Iz tabele se vidi da su doprinosi za mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika to veći što je osiguranik stariji, te što je iznos mirovine viši. Na primjer osiguranik koji je

osiguran mirovinskim osiguranjem — nakon navršenih 15 godina života uplaćivat će za to osiguranje (do navršenih 65 godina života) doprinos od 30,63 dinara mjesečno za mjesečnu mirovinu od 1.000 dinara, odnosno 76,57 dinara za mirovinu od 2.500 dinara. Međutim, osiguranik koji je osiguran nakon navršenih 59 godina života, uplaćivat će petogodišnji doprinos od 1.387,14 dinara mjesečno za mjesečnu mirovinu od 1.000 dinara, odnosno 3.467,85 dinara za mirovinu od 2.500 dinara.

Tabela 1

Doprinosi osiguranika za određenu visinu starosne mirovine nakon navršenih 65 godina života*) — za muškarce

Dob osiguranika	Mjesečna mirovina nakon 65 godina života — u dinarima					
	1.000	1.250	1.500	1.750	2.000	2.500
	Mjesečni doprinosi za odgovarajuću visinu mirovine — u dinarima					
16	30,63	38,29	45,94	53,60	61,26	76,57
20	38,39	47,99	57,58	57,18	76,78	95,97
25	51,38	64,22	77,07	89,91	102,76	128,45
30	69,72	87,15	104,58	122,01	139,44	174,30
35	96,46	120,57	144,69	168,80	192,92	241,15
40	137,16	171,45	205,74	240,03	274,32	342,90
45	203,28	254,10	304,92	355,74	406,56	508,20
50	321,99	402,49	482,98	563,48	643,98	804,97
55	576,77	720,96	865,15	1009,35	1153,54	1441,92
60	1387,14	1733,92	2080,71	2427,50	2774,28	3467,85
65	**186967,28	**1108709,10	—	—	—	—

*) Izračunato pomoću aktuarskih tablica (5%) Zajednice mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika SR Hrvatske.

***) Taj bi se iznos morao uplatiti na početku godine kako bi se mogla isplatiti navedena visina mjesečne mirovine do kraja života.

U daljnjoj analizi pokušali smo utvrditi koliki bi doprinos morao uplaćivati osiguranik nakon navršenih 65 godina života (a koji do te godine nije bio osiguran mirovinskim osiguranjem) eda bi primao starosnu mirovinu od 1.000 do 1.250 dinara mjesečno. Prema izračunatim vrijednostima proizlazi da bi za tu visinu starosne mirovine osiguranik morao uplaćivati doprinos od 85.000,00 do 106.250,00 dinara (tabela 1). S obzirom na činjenicu da će takvih umirovljenika biti velik broj u početnim godinama uvođenja mirovinskog osiguranja individualnih poljoprivrednika, s tako visokim doprinosom moraju računati i zakonodavci i zainteresirana kategorija poljoprivrednih osiguranika.

U tabeli 2 izračunali smo koliki bi bili doprinosi za osiguranike — žene (koje bi nakon 60 godina života stekle pravo na mirovinu) za starosnu mirovinu od 1.000 do 2.500 dinara mjesečno. Ustanovili smo da bi njihovi doprinosi bili veći od doprinosi za osiguranike — muškarce (usp. tabelu 1 i 2). Ta je razlika uvjetovana srednjim i vjerojatnim trajanjem života žena i muškaraca, tj. žene duže žive pa će i duže od muškaraca koristiti mirovinu.

Izračunati doprinosi u tabelama 1 i 2 za mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika odgovaraju današnjoj vrijednosti dinara. Ako bi inflatorne ili druge pojave utjecale na smanjenje vri-

jednosti doprinosa za to osiguranje, onda bi se i ti doprinosi morali povećati, a razmjerno tom povećanju povećala bi se i buduća primanja — mirovine.

Tabela 2

Doprinosi osiguranika za određenu visinu starosne mirovine nakon navršenih 60 godina života — za žene

Dob osiguranika	Mjesečna mirovina nakon 60 godina života — u dinarima					
	1.000	1.250	1.500	1.750	2.000	2.500
	Mjesečna mirovina nakon 60 godina života — u dinarima					
16	64,42	80,52	96,63	112,73	128,84	161,05
20	80,94	101,17	121,41	141,64	161,88	202,35
25	108,91	136,14	163,36	190,59	217,82	272,27
30	149,13	186,41	223,69	260,98	298,26	372,82
35	209,39	261,74	314,08	366,43	418,78	523,47
40	305,42	381,77	458,13	534,48	610,84	763,55
45	473,93	592,41	710,89	829,38	947,86	1184,82
50	738,46	923,07	1107,69	1292,30	1476,92	1846,15
55	1915,57	2394,46	2873,35	3352,25	3831,14	4788,92
60	*)113908,90	142386,12	—	—	—	—

*) Isto kao u tabeli 1.

Doprinosi za mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika izračunati su u neto-iznosima, a to znači da se na te mirovine ne bi plaćali doprinosi za zdravstveno osiguranje, stambenu izgradnju, dječji dodatak i dječju zaštitu, za oporavak umirovljenika i sl. Osim toga u te doprinose nisu uvršteni ni troškovi službe za provedbu toga osiguranja, a niti sredstva za usklađivanje mirovina prema kretanju troškova života.

Izračunati doprinosi za individualne poljoprivrednike vrijede za starosnu mirovinu. Međutim, dugoročnijim oročavanjem prikupljenih sredstava za osiguranje, ili namjenskim kreditiranjem poljoprivrednika pod istim uvjetima kako ih danas kreditira banka, moguće je na ta sredstva ostvariti kamate veće od onih koje su već obračunate u navedenim doprinosima. Od tih povećanih kamata mogla bi se osigurati odgovarajuća sredstva i za invalidsko osiguranje, kao i za isplatu obiteljskih mirovina nakon smrti osiguranika, ali pod uvjetom da je provedeno obavezno mirovinsko osiguranje samostalnih poljoprivrednika te da zajednica toga osiguranja ima najmanje 20.000 aktivnih osiguranika.

Prikazane doprinose za mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika treba shvatiti aproksimativnima, sve dok se zakonski ne utvrdi krug osiguranika, osnovica osiguranja, uvjeti za stjecanje i korištenje mirovine, te način financiranja toga osiguranja. Nakon te zakonske regulative izradile bi se slične tabele doprinosa za svaku godinu života osiguranika prema spolu i prema osnovici osiguranja, odnosno prema visini mjesečne mirovine. U vremenu od uvođenja do primjene mirovinskog osiguranja individualnih poljoprivrednika uspostavili bi se, pomoću tih tablica, osobni kartoni za svakog osiguranika prema dobi, spolu itd., s naznakom na koju je osiguranik osiguran (vjerojatno će biti jedinstvena osnovica za sve osiguranike) te koliko bi mjesečni doprinos trebao plaćati sam osiguranik — ili u participaciji s drugima.

Time bi se postiglo da se u svako doba zna *tko* je osiguran mirovinskim osiguranjem, *od kada* je osiguran, *koliko* je uplaćeno na ime doprinososa — sam osiguranik ili u participaciji s društveno-političkom zajednicom, kakva je i kolika solidarnost ostvarena, da li su prava iz toga osiguranja adekvatna veličini i dužini ulaganja, itd. Jednom riječju, na taj način organizirano mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika omogućilo bi čiste financijske račune, tako da bi se znalo što se može, tko može, kada može i koliko može tražiti pojedinac ili grupa osiguranika od onoga o čemu su se samoupravno dogovorili stupajući u to osiguranje. Time bi bilo znatno pojednostavljeno praćenje osiguranikovih prava i obveza, posebice za slučaj prijelaza iz jedne u drugu zajednicu mirovinskog i invalidskog osiguranja (iz zajednice individualnih poljoprivrednika u zajednicu radničkog osiguranja, i obratno).

No svakako treba voditi računa i o migracijama osiguranika iz individualnog u društveni sektor poljoprivrede, kao i o znatnom broju individualnih poljoprivrednika koji će uvođenjem mirovinskog osiguranja aktivirati određena prava stečena na osnovi radničkog osiguranja ili priznatog staža iz NOB-e.

III.

Druga se grupa problema iz ovoga rada odnosi na pitanje koliko bi sredstava trebalo osigurati za mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika u SR Hrvatskoj koji bi 1981. godine (dakle odmah nakon primjene mirovinskog osiguranja) ostvarili pravo na starosnu mirovinu u iznosu od 1.000 i 1.250 dinara mjesečno. Ove sm podatke nastojali dobiti za slijedeće grupe poljoprivrednika:

- 1) individualni poljoprivrednici — muškarci s navršениh 65 godina života, a žene s navršениh 60 godina života — *iz ukupnog individualnog poljoprivrednog stanovništva*;
- 2) individualni poljoprivrednici — muškarci s navršениh 70 godina života, a žene s navršениh 65 godina života — *iz ukupnog individualnog poljoprivrednog stanovništva*;
- 3) individualni poljoprivrednici — muškarci s navršениh 65 godina života, a žene s navršениh 60 godina života — *iz aktivnog individualnog poljoprivrednog stanovništva*;
- 4) individualni poljoprivrednici — muškarci s navršениh 70 godina života, a žene s navršениh 65 godina života — *iz aktivnog individualnog poljoprivrednog stanovništva*;
- 5) individualni poljoprivrednici — muškarci — *kućedomaćini jednog poljoprivrednog gospodarstva* — s navršениh 70 ili 65 godina života.

Broj individualnih poljoprivrednika za 1981. godinu uzet je iz »Prognoze poljoprivrednog stanovništva i domaćinstava SR Hrvatske za razdoblje 1976—2001. godine«. ¹⁾ Prema tako postavljenom zadatku izrađen je obračun potrebnih sredstava za individualne poljoprivrednike — umirovljenike. Iz naših proračuna proizlazi da se alimentacija sredstava za isplatu mirovine umirovljenicima — individualnim poljoprivrednicima može ostvariti na dva načina: a) godišnjim razrezom, i b) jednokratnom uplatom za doživotnu mirovinu.

Godišnjim bi se razrezom osigurala potrebna novčana sredstva na taj način što bi zajednica individualnih poljoprivrednika planom i programom krajem protekle godine utvrdila visinu potrebnih sredstava za narednu godinu, ovisno o broju umirovljenika i visini mjesečne mirovine, te bi tako utvrđeni iznos dijelila (razrezivala) prema obveznicima za alimentiranje tih sredstava.

Jednokratna uplata za doživotnu mirovinu takav je način financiranja koji od osiguranika zahtijeva da unaprijed uplati odgovarajući doprinos zajednici u kojoj je osiguran, eda bi mogao doživotno primati odgovarajuću mjesečnu ili godišnju mirovinu.

U vezi s analiziranim problemima možemo izvući nekoliko zaključaka.

1. Ako mirovinskim osiguranjem individualnih poljoprivrednika bude određeno da svi poljoprivrednici-muškarci nakon navršениh 65 godina i žene nakon navršениh 60 godina života imaju pravo na starosnu mirovinu od 1.000 do 1.250 dinara mjesečno, onda bi za to bila potrebna slijedeća sredstva:

— za 75.911 umirovljenika-muškaraca koji bi primali mjesečnu mirovinu od 1.000 dinara, jednokratna bi uplata iznosila 4,758.287 tisuća dinara, a godišnji bi razrez iznosio 910.932 tisuće dinara;

— za 75.911 umirovljenika-muškaraca koji bi primali mjesečnu mirovinu od 1.250 dinara, jednokratna bi uplata iznosila 5,947.858, a godišnji razrez 1,138.665 tisuća dinara;

— za 144.777 umirovljenika-žena koje bi primale mjesečnu mirovinu od 1.000 dinara, jednokratna bi uplata iznosila 10,867.698, a godišnji razrez 1,737.324 tisuće dinara;

— za 144.777 umirovljenika-žena koje bi primale mjesečnu mirovinu od 1.250 dinara, jednokratna bi uplata iznosila 13,584.738, a godišnji razrez 2.171.655 tisuća dinara.

Sinteza tog obračuna jest da bi za 220.688 poljoprivrednih umirovljenika (muškarci sa 65 i više godina i žene sa 60 i više godina) za mjesečnu mirovinu od 1.000 dinara trebalo uplatiti jednokratni iznos od 15,625.985 dinara, a godišnji razrez od 2,648.256 tisuća dinara. Za mjesečnu mirovinu od 1.250 dinara jednokratna bi uplata iznosila 19,532.596, a godišnji razrez 3,310.320 tisuća dinara.

2. Ako bi mirovinskim osiguranjem individualnih poljoprivrednika bilo određeno da svi poljoprivrednici — muškarci nakon navršениh 70 godina i žene nakon navršениh 65 godina života imaju pravo na starosnu mirovinu od 1.000 ili od 1.250 dinara mjesečno, onda bi potencijalni broj umirovljenika bio 170.485 (od toga muškaraca 53.605 te žena 116.878); godišnji razrez bi iznosio 2,045.796 tisuća dinara za mjesečnu mirovinu od 1.000 dinara, odnosno 2,557.245 tisuća dinara za mjesečnu mirovinu od 1.250 dinara.

3. Izračunata su potrebna novčana sredstva za broj umirovljenika individualnih poljoprivrednika iz *aktivnog poljoprivrednog stanovištva*. Ako se propisima o mirovinskom osiguranju individualnih

1) Usp. *Mirovinsko osiguranje poljoprivrednika SR Hrvatske*, Zagreb, Centar za sociologiju sela, grada i prostora Instituta za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, 1977, str. 132—148.

poljoprivrednika odredi dobna granica za stjecanje starosne mirovine — za muškarce nakon navršenih 65 i za žene nakon navršenih 60 godina života, onda bi tih umirovljenika u godini 1981. bilo 124.420 (muškarci 71.832 i žene 52.588). Za isplatu mjesečne mirovine od 1.000 dinara tim umirovljenicima jednokratna bi uplata iznosila 8,641.232, dok bi godišnji razrez iznosio 1,493.040 tisuća dinara. Za isplatu mjesečne mirovine od 1.250 dinara jednokratna bi uplata iznosila 10,801.247, a godišnji razrez 1,866.300 tisuća dinara.

4. Ukoliko bi dobna granica za stjecanje starosne mirovine *aktivnih poljoprivrednika* za muškarce bila 70 a za žene 65 godina života, onda bi očekivani broj umirovljenika u godini 1981. bio 89.965 (muškaraca 49.913 i žena 40.052). Za isplatu njihove mjesečne mirovine od 1.000 dinara bila bi potrebna godišnja sredstva od 1,079.850 tisuća dinara, a za isplatu mjesečne mirovine od 1.250 dinara bilo bi potrebno 1,349.475 tisuća dinara.

5. Ako bi mirovinskim osiguranjem bili obuhvaćeni samo kućedomaćini poljoprivrednog gospodarstva, onda bi za isplatu starosne mirovine od 1.000 dinara mjesečno za 43.010 umirovljenika (sa 65 godina života) bila potrebna godišnja sredstva od 516.120 tisuća novih dinara, a za isplatu mjesečne mirovine od 1.250 dinara za isti broj osiguranika trebalo bi 645.150 tisuća novih dinara godišnje. Za isplatu starosne mirovine od 1.000 dinara mjesečno za 27.799 umirovljenika (koji su stekli mirovinu nakon 70 godina života) u 1981. godini potrebna bi godišnja sredstva iznosila 333.588 tisuća dinara, a za isplatu mjesečne mirovine od 1.250 dinara bila bi potrebna godišnja sredstva od 416.985 tisuća dinara.

S obzirom na to da se neće moći osigurati sredstva za mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika jednokratnom uplatom za određenu doživotnu mirovinu, valja upozoriti da u potrebnim godišnjim sredstvima za isplatu mjesečne mirovine od 1.000 i 1.250 dinara nisu ukalkulirani nikakvi doprinosi na isplatu te mirovine, niti izdaci za službu i zajednicu toga osiguranja, kao ni sredstva za usklađivanje tih mirovina. Osim toga nužno je upozoriti da bez obzira na to koji će krug osiguranika biti obuhvaćen mirovinskim osiguranjem (ukupno poljoprivredno stanovništvo, aktivno poljoprivredno stanovništvo ili samo kućedomaćini poljoprivrednih gospodarstava), potrebna godišnja sredstva bit će najveća u prvoj godini primjene toga osiguranja (1981). Nakon te godine postupno će se smanjivati broj umirovljenika, pa prema tome i potrebna godišnja sredstva za mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika.

Takva je tendencija logična s obzirom da se prvi put uvodi mirovinsko osiguranje za tu kategoriju stanovništva, kao i s obzirom na sve očitije smanjenje poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu. Ta je tendencija obrnuta od one u radničkom mirovinskom i invalidskom osiguranju, te je veoma važan indikator za utvrđivanje načela mirovinskog osiguranja individualnih poljoprivrednika, kao i za određivanje načina financiranja toga osiguranja.